

## Szemelvények a Zsilinszky Antal-féle emigráns mozgalom történetéből – csehszlovák szemmel <sup>[1]</sup>

A második világháború alatti magyar emigráció története valamelyest homályba veszett az elmúlt évtizedekben, ha pedig a téma mégis a kutatók vizsgálódásának előterébe került, akkor főként más időszakból ismert személyekre – Jászi Oszkára, vagy még inkább Károlyi Mihályra – fókuszáltak. Ebben az időszakban ugyanakkor olyan személyek is felbukkantak a különböző emigráns magyar politikai csoportosulásokban, mint a színész Lugosi Béla, a képzőművész Moholy-Nagy László, az író Arthur Koestler és Mikes György, vagy a mecénás Hatvany Lajos. Bár ők korántsem voltak feltétlenül epizodisták, egyes „főszereplők” neve szinte teljesen elfelejtődött, még a történészek számára is. Ilyen volt az egyik nagy londoni emigráns csoport szervezője, vezetője, Zsilinszky Antal is.

### Bevezető:

Zsilinszky Antal korai éveiről kevés ismerettel rendelkezünk, az ugyanakkor biztos, hogy apai oldalról unokatestvére volt<sup>[1]</sup> *Bajcsy-Zsilinszky Endre*<sup>[2]</sup> kisgazda politikusnak. Neve először 1930-ban tűnik fel a *Külügyi Közlöny* hasábjain, ekkor fogalmazói próbaszolgálatot teljesített a szaktárca Nemzetközi Közjogi Osztályán. A neve mellett feltüntették, hogy a külügyi fogalmazói szaktanfolyamot éppen akkor végezte – ebből következtethető, hogy tudatosan a Dísz téren képzelte el a jövőjét.<sup>[3]</sup> A közlőny a következő években – bár stílusából eredően kissé papírízű bikkfanyelven – be is mutatta Zsilinszky karrierjének fontosabb állomásait. Ebből kiderül, hogy szakmai előrelépése 1941-ben megállt. Erről így tudósított a *Külügyi Közlöny*: „*dr. Zsilinszky Antal I. osztályú követségi titkári címmel és jelleggel felruházott miniszteri segédtitkári állásáról önként lemondott 1941. évi április hó 30-án.*”<sup>[4]</sup>

Zsilinszky egészen addig a londoni magyar követség titkáráként dolgozott, amíg Nagy-Britannia meg nem szakította Magyarországgal a diplomáciai kapcsolatot 1941. április 6-án. Az angol kormány döntése értelmében a magyar diplomáciai misszió befejezte tevékenységét Londonban, Zsilinszky azonban a szigetországban maradt. Erről néhány szóval, de több helyen is megemlékezik memoárjában *Barcza György*<sup>[5]</sup> akkori követ, aki inkább a hazatérést választotta. Írásából kiderül, miszerint a két követségi titkár: Zsilinszky és *Almásy Kálmán* bejelentették, hogy maradni kívánnak; döntésüket nem változtatták meg, noha Barcza sokat beszélt velük erről. Később, már Budapesten tartózkodva, *Horthy Miklós* kormányzónak Barcza elmondta, hogy *Almásy Bárdossy László* külügyminiszter, nem sokkal később kinevezett miniszterelnök „*tudtával és beleegyezésével, Zsilinszky pedig érzelmi okokból*” maradt Angliában.<sup>[6]</sup>

Barcza az angliai magyarokról nem sok említést tesz, csupán annyit, hogy közülük „*senki sem akart onnét távozni, mindenkinek megvolt már a maga foglalkozása, és mivel ennek folytatását az angol kormány nem akadályozta meg, sokkal szívesebben maradtak ott, mint tértek haza a tengelyparadicsomba.*”<sup>[7]</sup> Nagy részük a harmincas évek végén politikai okokból került a szigetországba, azonban számuk nem volt jelentős: legfeljebb ötezen lehettek.<sup>[8]</sup> Politikai téren rendkívül fragmentálódott volt ez a kis létszámú kolónia. Ez nem feltétlenül volt egyedülálló jelenség: mind a csehszlovák, mind a lengyel emigráció politikai vezetésében végbement ekkor egy folyamat, amelynek végén egy mondhathatni egységes kormány állt fel Londonban, egy olyan vezetés, amely haderővel is rendelkezett. A Beneš- és Sikorski-féle emigrációval<sup>[9]</sup> ellentétben ugyanakkor a londoni magyarok nem kívántak exilkormány(oka)t létrehozni, katonai egységek szervezéséhez pedig nem igazán volt emberállományuk.



A londoni Pall Mall 43. napjainkban - Itt volt a székhelye a Zsilinszky-féle mozgalomnak 1942-ben <sup>[2]</sup>

Londonban 1941-ben három magyar szerveződés működött. A Londoni Magyar Klubot a Csehszlovák Kommunista Párt (CSKP) magyar tagjai hozták létre. A kommunisták mellett a progresszív demokraták Károlyi Mihály vezetésével működtették az Új Demokratikus Magyarorszáért elnevezésű mozgalmat, míg Zsilinszky Antal a polgári emigránsokat tömörítő Nagybritanniai Szabad Magyarok Egyesületét irányította. Meg lehet említeni még *Lónyai Károlyt*<sup>[10]</sup> is, aki 1941 első felében Károlyit megpróbálta rávenni arra, hogy együtt hozzanak létre egy mozgalmat; kiderült azonban, hogy csupán légváratokat épített, noha korábban azt állította, felfegyverzett magyar légióval rendelkezik Franciaországban.<sup>[11]</sup> Lónyai gróf továbbra is aktív maradt, működéséről a csehszlovák emigráció is ismeretekkel bírt. 1944-ben egy külügyi jelentés arról számolt be, hogy az ő szerveződése megküldte számukra az 1943-as évükről szóló beszámolót, valójában azonban tagságuk sincs, és eseményeket sem szerveznek.<sup>[12]</sup>



A londoni Manchester Square 11. napjainkban - Itt működött a Szabad Magyarok Egyesülete 1943 folyamán

Különböző kulturális események szervezése jelentette a fő feladatát mindhárom működő csoportnak: elsősorban előadásokat tartottak Magyarországra és a Kárpát-medence jövőjére vonatkozóan. Több alkalommal a „rivális” magyar csoportosulásoktól is hívtak meg vendégeket egy-egy eseményre, ez azonban sokszor felszínre hozta az ellentéteket. A Londoni Magyar Klub Károlyi hiúságát kérte számon a volt államfőn, miközben a „Vörös Gróf” azt sérelmezte, hogy a tőle jóval fiatalabb kommunisták máris egy lapon emlegetik magukat személyével.[13] A két tömörülés pedig közösen figyelte rosszallóan Zsilinszkyék működését, akikről úgy tartották, hogy valójában csak megjártassák az „anti-názit,”[14] mivel a Horthy-rezsim titkos képviselői Angliában.

Zsilinszkyék kapcsán problémát jelentett, hogy a volt követségi titkár pozíciót vállalt *Eckhardt Tibor*[15] amerikai szervezetében is. A kiszagda politikus 1941-ben érkezett az Amerikai Egyesült Államokba, ahol helyi magyarokkal létrehozott egy emigráns csoportot, továbbá Magyarország helyzetének megértése érdekében lobbizni próbált a washingtoni vezetésnél.[16] Személye emiatt nemcsak a baloldalhoz kötődő magyar emigránsok, hanem a londoni csehszlovák kormány számára is elfogadhatatlan volt, mivel mindkét fél úgy értékelte működését, hogy a Horthy-rendszer átmentését próbálja elérni.[17]

A londoni magyar emigráció összefogását több tényező is akadályozta. A csoportok sok esetben csekély legitimitással rendelkeztek. Károlyi Mihály jó húzónévnek bizonyult „kifelé” is, a Londoni Magyar Klubot pedig pénzzel támogatta az „anyapárt”, azonban kis létszámuk miatt e szervezetek csak a magyarok között voltak leginkább elismertek. Zsilinszky tömörülése az Eckhardttal való kapcsolat miatt nehezebb helyzetben volt a magyarok körében, ugyanakkor külső legitimációs hiánnyal is küzdött. Erről a csehszlovák fél is tudott: egy informátori jelentés alapján arról értesültek a külügyi vezetésben, hogy Zsilinszky valamilyen módon felvonná velük a kapcsolatot. (Lásd az 1. számú dokumentumot!)

Megjegyzendő, hogy éppen a csehszlovák fél volt az, amely később azt rótta fel a briteknek, hogy a volt magyar követség egyes munkatársaival előzékenyen viselkedtek.[18] Ez a megjegyzés nagy valószínűség szerint a Zsilinszky-féle csoportra vonatkozott, amelynek munkatársai miatt Károlyi Mihály később tudott csak a BBC-ben adásidőhöz jutni, mint a Magyarország helyzetével szemben megértőbb történész, C. A. *Macartney*. [19]

A csehszlovák emigráció alaposan ismerte a magyar mozgalmakat: a Londoni Magyar Klubnál a háttérben ott volt a CSKP londoni szárnya, Károlyi viszonylag közeli kapcsolatban állt *Edvard Beneš*szel, *Jan Masaryk* külügyminiszter pedig a lakásukban is fel-felbukkant vendégként.[20] A Nagybritanniai Szabad Magyarok Egyesületével ilyen szoros viszonyban nem álltak, azonban informátoraik, valamint a másik két magyar szervezet révén értesültek Zsilinszky Antal és társainak tevékenységéről: ily módon magáról a volt követségi titkárról is részletes információkkal rendelkeztek. (Lásd a 2. számú dokumentumot!)

A magyar csoportok közötti együttműködést nagyban akadályozta Zsilinszky kapcsolata Eckhardttal. Idővel azonban a Nagybritanniai Szabad Magyarok Egyesületének vezetője szakított a volt kiszagda politikussal – ezt követően az együttműködésre vonatkozó egyeztetések olajzottabban haladtak. Erre példa, hogy a bácskai razzia után Károlyi és Zsilinszky közös kiáltványban szólalt fel a honvédek kegyetlenkedéseivel szemben. A mérföldkőnek is nevezhető dokumentum kiadásának körülményeiről a csehszlovák emigráció háttérinformációkat tudott meg, ugyanakkor saját céljaira is fel kívánta használni a megnyilatkozást – erre azonban kevés esélyt látott. (Lásd a 3. számú dokumentumot!)

Az együttműködési megállapodást végül sikerült tető alá hozni, azonban nem került sor annak aláírására: 1943. február 15-én Zsilinszky Antal ugyanis magánéleti okok miatt öngyilkosságot követett el,[21] utódjával, egyben korábbi helyettesével, *Révai András*sal[22] pedig Károlyi Mihály nem volt hajlandó együttműködni. A londoni csoportok közötti együttműködés végül 1944-ben valósult meg: április 23-án Károlyi Mihály már az Angliai Magyar Tanácsot köszönthette a szervezet első nagygyűlésén.

## Dokumentumok

### 1.

#### Informátori jelentés Zsilinszky Antal csehszlovák hivatalokkal való kapcsolatfelvételi kísérletéről[23]

London, 1941. december 9.

Sz.: 4025/biz./41.

Ügy: Zsilinszky csoportja, próbálkozás csehszlovák hivatalokkal való kapcsolatfelvételre

Ref.: dr. Kordoš

## Jegyzet

Tegnap, december 8-án dr. Katonával vacsoráztam. Elmondta, hogy csütörtökön, december negyedikén teára volt hívva dr. Révayhoz. A teadélutánra véletlenül Zsilinszky és később Ignatus[24] is megérkezett. Dr. Katona úgy vélte, hogy ez a találkozó okkal volt megszervezve. Az egész beszélgetés összefoglalható abban, hogy minden jelenlévő tanácsot kért dr. Katonától arról, hogy milyen módon tudna Zsilinszky csoportja hivatalos kapcsolatra lépni a mi politikai hivatalnokainkkal. Nyilvánvalóan dr. Katonát megkérték, hogy mérje fel nálunk a terepet. Dr. Katona közvetlen kérdésére, vajon ki tudná nálunk a külgügyminisztériumban hivatalos audiencián fogadni Zsilinszky csoportjának valamelyik tagját, úgy válaszoltam, hangsúlyozva, hogy csak a személyes véleményemet mondom el, hogy a jelenlegi helyzetben hivatalosan és félhivatalosan sem tudja fogadni egyetlen tagját sem Zsilinszky csoportjának. Javasoltam neki, hogy talán az lenne a legjobb, ha a Zsilinszky körül csoportosuló magyarok egy, a külgügyminisztériumnak vagy az elnök úrnak címzett memorandum formájában kifejtjenék számunkra saját álláspontjukat, esetleges terveiket és javasolataikat.

*Az irat jelzete: Archiv Ministerstva zahraničních věcí (AMZV) – II/9 Londýnský archiv, obyčejné, Politické zprávy, Maďarský referát, krabice 420 – Eredeti, gépelt.*

## 2.

**A csehszlovák külgügyminisztérium információi Zsilinszky Antalról[25]**

*London, 1942. augusztus 7.*

Csehszlovák Köztársaság

Külgügyminisztérium

Szám: 3769/42/biz.

London, 1942. augusztus 7.

Magyarország – Információk Dr. Zsilinszky Antalról

Ref.: Dr. Dutka

Bizalmas

Dr. Zsilinszky Antal a londoni magyar követség egykori titkára. Körülbelül 36–38 éves; külsejével, viselkedésével és tökéletes megjelenésével tipikus képviselője a magyar dzsentrinek. Szereti a társaságot, a jó ételeket és italokat. Angliában él már 6–8 éve, az angolt jól elsajátította, alapvető [nyelvtudása már otthon megvolt. A nemzetgazdasági akadémia abszolválását követően az érdeklődése a politika felé fordult, vagy inkább a nemzetközi gazdaságpolitikai kapcsolatok felé. Rokonságban áll a békéscsabai Zsilinszkyekkel, akik egy felkelésben lelőtték Áchim Andrást, a magyar földművesek vezetőjét.[26] Szintén rokonságban áll a németellenes érzelmű Bajcsy-Zsilinszky Endrével, a magyar Kisgazda Párt képviselőjével. A Zsilinszkyek családi hagyománya nagyon németellenes. Zsilinszky maga ugyanakkor nem zárkózik el a revizionista propaganda hullámaintól, és mivel ez főleg Csehszlovákia ellen irányul, a csehszlovákokra a legnagyobb mértékben gyanakvóan és ellenségesen tekint. A képzése nem magas, korlátozott látókörű, tipikus irodista.

Amikor Magyarország és Nagy-Britannia között megszakadt a diplomáciai kapcsolat, és a magyar követség tagjai elhagyták az országot, Zsilinszky és Almásy gróf, [27] a követség kereskedelmi attaséja Londonban maradtak. A BBC egyik magyar alkalmazottja később elmondta, egyeztet az információs minisztériummal, hogy bebiztosítsa Zsilinszkynek a helyét vagy nyugdíját a rádiószolgálatnál. Amikor később felajánlották neki ezt a helyet, Zsilinszky nem fogadta el, ami azért volt feltűnő, mivel nem ismert, hogy Zsilinszky megkapta-e a végkielégítést (a távozó hivatalnokok jogosultak egy éves fizetésre), és a megtakarításai nem voltak magasabbak 700–800 fontnál.

1941 májusában megalapította a Nagy-Britanniai Magyarok Egyesületét (Association of Hungarians in Great Britain).[28] Az alakuló ülésen kijelentette, hogy az egyesület a működési területét illetően teljesen társadalmi lesz, mert az angolok nem várják el és nem is kívánják, hogy a magyarok bármilyen politikai akcióba kezdjenek; ebből az alkalomból Zsilinszky arra is rámutatott, hogy mielőtt bármilyen lépést tett volna az egyesület megalakítására, engedélyt kért a megfelelő angol köröktől. Zsilinszky társaival Eckhardt Angliába érkezésére várt, hogy a mozgalom vezetését átadhassa; ő maga csatlakozott Eckhardt mozgalomához, és a végrehajtó bizottságnak lett a tagja, amely funkciótól pár hete vált meg. Zsilinszky állítólag kikérte angol barátainak véleményét az Eckhardt mozgalomhoz való csatlakozására vonatkozó elképzeléséről, akik azt javasolták neki – mint azt az egyesület nyilvános gyűlésén is kijelentette –, hogy csatlakozzon.

Az utóbbi időben Zsilinszky Károlyi gróffal tárgyal az együttműködésről, sőt végül pár héttel ezelőtt közös nyilatkozatot adtak ki a magyar hadsereg által Jugoszláviában elkövetett kegyetlenkedésekkel szemben – a nyilatkozat megjelent némely angol lapban.

Noha erre nincsenek bizonyítékok, helyi magyar és angol körökben elterjedt az a feltevés, hogy Zsilinszkyt azért hagyta a magyar követség Angliában, hogy itt védje – ha ezt a jelenlegi magyar rezsim lehetővé teszi – a magyar érdekeket.

A fentebbi jelentést ma a referensnek Dr. Várady[29] adta át.

*Az irat jelzete: Archiv Ministerstva zahraničních věcí (AMZV) – Eredeti, gépelt.*

## 3.

**A csehszlovák külgügyminisztérium jelentése Károlyi Mihály és Zsilinszky Antal közös nyilatkozatáról**

*London, 1942. június 10.*

Csehszlovák Köztársaság

Külügyminisztérium

Szám: 2697/42/biz.

London, 1942. június 10.

Károlyi–Zsilinszky, közös nyilatkozat

Bizalmas

Ref.: Dr. Dutka

Függeléként az 1942. június 6-i, 2600/42/biz. számú jelentéshez, alulírott jelenti, hogy a Times [folyó] h[ó] 10-én a „Letters to the Editor”-ban[30] tette közzé a Magyarország által Jugoszláviában elkövetett atrocitásokkal szembeni nyilatkozatot. Aláíróként Károlyi gróf mint a „New Democratic Hungary Movement”[31] elnöke és Zsilinszky Antal mint az Association of Hungarians in Great Britain vezetője szerepelt.

Noha a közlemény szövege érinti, feltűnő, hogy ebben csak a „*the present régime in Hungary*”-ról [a jelenlegi magyarországi rezsimről] beszélnek, egy szóval sem említve Horthyt és a rendszerét. Az aláíró Károlyi köréből származó személyek úgy tudják, hogy a közös nyilatkozat kiadását sok, fáradságos találkozó előzte meg Zsilinszkyvel, aki hajlandó volt aláírni a közleményt, ugyanakkor vonakodott aláírni bármilyen kommunikét, amely ilyen módon érinti a magyar kormányt, és amelyek név szerint Horthy admirálist támadja meg. Hosszú egyeztetés után Károlyi beleegyezett a szövegbe, úgy, ahogy az megjelent. Eredetileg azzal számoltak, hogy Lónyai gróf mozgalmá is aláírja a nyilatkozatot; az egyeztetés azonban megszakadt, Lónyay Károlyit teljesen elutasító magatartása miatt. Valószínűleg Lónyai tőkét kovácsol abból, hogy Károlyi nyilvános kiáltványt írt alá Zsilinszkyvel. Alulírott ezt abból gondolja, hogy a délelőtti folyamán néhányszor figyelmeztetést kapott telefonon Lónyai köréhez köthető személyektől, miszerint Károlyi „*a hatalom utáni vágyban elárulta a demokrata meggyőződését, és személyes ambíciói miatt Zsilinszkyvel aláírását adta egy magyarelles nyilatkozathoz.*” Lónyai emberei, akik nyilvánvalóan értesültek a tárgyalási folyamatról és a kiáltvány szövegéről, arra is felhívták a figyelmet, hogy abban[32] utalás sincs Horthyra, sem pedig a magyarországi rendszerre.

A kiáltvány szövege ezen a ponton talán nem annyira hangsúlyos, és a referens szerint a magyarok nagyobb hangsúlyt tulajdonítanak a stílusnak, mint amennyit az megérdemel. Zsilinszky kétségkívül nehezen cselekedett Horthyra vonatkozó említések kapcsán, inkább Eckhardt, mint a magyar kormány miatt.

Mindazonáltal, hogy a magyar nyilatkozat jugoszláv, azaz Gavrilović miniszter[33] kezdeményezésére jött ki, kár, hogy csehszlovák részről nem volt egyeztetés Károlyival, hogy a közlemény szót ejtsen azokról az atrocitásokról is, amelyeket a magyar hadsereg és kormány követett el a szlovákok és a kárpátoroszekkal szemben.[34] Ezért a kiáltvány kissé elnagyoltnak látszik, és azt a benyomást kelti, hogy Károlyi nem kíván Csehszlovákiára vonatkozóan hasonló nyilatkozatot kiadni. Alulírott figyelmét erre a szempontra a mai nap folyamán több helyen is felhívták. Ő maga ugyanakkor úgy véli, hogy mégis lehetséges lenne Károlyi gróft megkérni arra, hogy a megfelelő időben dolgozzon ki egy hasonló nyilatkozatot, amely a magyarok szlovákiai és kárpátaljai féltelenségére vonatkozik. A helyzet azonban nem ugyanaz, mivel Jugoszlávia területén a magyar hadsereg mint ellenség jelent meg, miközben a bécsi döntés értelmében[35] Szlovákiától és Kárpátaljától átengedett részekben a magyar hadsereg és kormány nem megszálló erőként, hanem mint a saját területén működő kormányzat lép fel, amelyre bekebelezett területként tekint.

*Az irat jelzete: Archiv Ministerstva zahraničních věcí (AMZV) – Gépelt másolat.*

[1] A politikus édesapja, Zsilinszky Endre villamosmérnök, tanár és a diplomata édesapja, Zsilinszky Mihály történész, politikus testvérek voltak. Lásd bővebben: BARTHA ÁKOS: *Bajcsy-Zsilinszky Endre. Életút és utóélet.* MTA BTK TTI, Bp., 2019, 367., 505-506.

[2] Bajcsy-Zsilinszky Endre (1886-1944): politikus, újságíró. Az első világháborút követően részt vett a fajvédő mozgalomban, majd az 1930-as évek közepétől a Független Kisgazdapárt tagjaként politizált. A második világháború alatt a németellenes ellenállás jelentős tagjaként tevékenykedett, 1944 őszén azonban a nyilasok uralma alatt elfogták, majd december 24-én kivégezték.

[3] *Külügy Közlöny*, 1930. 12. sz. 55.

[4] Uo. 1941. 4. sz. 26.

[5] Barcza György (1888-1961): diplomata, Magyarország londoni követe 1938-1941 között. 1943-tól kezdve Kállay Miklós miniszterelnök megbízásából Svájcban tárgyal az angolszász szövetségesek képviselőivel a kiugrás lehetőségeiről.

[6] Lásd BARCZA GYÖRGY: *Diplomataemlékeim*. 1. kötet. Európa–História, Bp., 1994, 499., 503., valamint Uő: *Diplomataemlékeim*. 2. kötet, Európa–História, Bp., 1994, 15.

[7] BARCZA: *Diplomataemlékeim*... 1. kötet, 499., 503.

[8] VARGA F. JÁNOS: *Az Angliai Magyar Tanács Története (1944–45). Századok*, 1983. 4. sz. 152–175., 153.

[9] A csehszlovák és lengyel emigráció politikailag 1939 és 1940 között szerveződött meg. Bár eleinte több csoportosulás is versengett a vezető szerepért, idővel a volt államfő, Edvard Beneš vezette londoni „központ” irányításával jött létre a csehszlovák emigráns kormányzat. A lengyelek esetében Władysław Raczkiewicz javára mondott le Ignacy Mościcki, előbbi pedig Władysław Sikorski tábornokot nevezte ki az angers-i lengyel emigráns kormány élére. Mindkét kormányzat saját apparátussal és haderővel rendelkezett, a háború folyamán pedig egy közös, jövőbeli föderáció létrehozásán dolgoztak, amely azonban nem valósult meg.

[10] Lónyai Károly (1886-1963): katonatiszt, az angliai magyar emigráció hírhedt alakja. Az első világháborút követően Bécsben, Párizsban, majd Londonban élt.

[11] HAJDU TIBOR–LITVÁN GYÖRGY: Károlyi Mihály levelezése. IV/B. kötet. 1940–1944. Napvilág Kiadó, Budapest, 2015, 497. levél, Károlyi Mihály Gellért Hugóhoz, 1942. október 12.

[12] Archiv Ministerstva zahraničních věcí (továbbiakban: AMZV), Londýnský archiv (továbbiakban: LA), 1939–1945, Diplomatický sbor Zahraniční úřad cizí Maďarsko – krabice 184, 3101/44, Jelentés Lónyai mozgalmáról, 1944. február 8.

[13] HAJDU TIBOR: *Károlyi Mihály, politikai életrajz*. Kossuth Kiadó, Bp., 1978, 476.; KELLNER GYÖRGY: *Magyar antifasiszták Angliában 1940–1945*. Magvető Kiadó, Bp., 1983, 94–98.; KÁROLYI MIHÁLY: *Hít, illúziók nélkül*. Európa Kiadó, Bp., 2011, 389.

[14] HAJDU–LITVÁN: i. m. 462. levél, Károlyi Mihály Hatvany Lajoshoz, 1941. május 31.

[15] Eckhardt Tibor (1888-1972): ügyvéd, politikus. Az 1920-as években különböző fajvédő szervezetek vezetője, majd az 1930-as években a Független Kisgazdapárt tagja, később annak vezetője. 1940-ben az USA-ba távozik, hogy ott szervezze a magyar emigrációt – továbbra is kérdéses, hogy útja mögött a magyar kormányzat állt-e.

[16] Lásd KÁDÁR LYNN KATALIN: *Eckhardt Tibor amerikai évei 1941–1972*. L'Harmattan Kiadó, Bp., 2006, 62–70.

[17] JEMNITZ JÁNOS: Károlyi Mihály politikai elképzelései és nemzetközi kapcsolatai a második világháború éveiben (1938–1944). *Történelmi Szemle*, 1975. 2–3. sz. 211–230., 219.

[18] JUHÁSZ GYULA: *Magyar–brit titkos tárgyalások 1943-ban*. Kossuth Kiadó, Bp., 1978, 42. dokumentum, 177.

[19] BERETZKY ÁGNES: *Scotus Viator és Macartney Elemér: Magyarország-kép változó előjelekkel*. Akadémiai Kiadó, Bp., 2005, 124.; HAJDU–LITVÁN: i. m. 687. levél, Károlyi Mihály Rákosi Mátyáshoz, 1942. december –1943. január.

[20] KÁROLYI: i. m. 394–395.

[21] HAJDU–LITVÁN: i. m. 711. levél, Károlyi Mihály Rákosi Mátyáshoz, 1943. február 26. Mint már említettük, Barcza György is arról írt, miszerint Zsilinszky Angliában maradása mögött érzelmi ok állt. Lásd BARCZA: *Diplomataemlékeim*... 2. kötet, 1994, 15.

[22] Révai András (1903–1973): a *Pester Lloyd* korábbi angliai tudósítója, Zsilinszky munkatársa.

[23] A szerző saját fordítása.

[24] Ignotus, Veigelsberg Pál (1901–1978): publicista, a *Nyugat* alapítójának fia. 1938-ban Angliába emigrált, csak 1949-ben tér vissza Magyarországra, ahol koholt vádak alapján letartóztatják. 1956-ban ismét elhagyja az országot.

[25] A szerző saját fordítása.

[26] Bajcsy-Zsilinszky Endre és testvére, Zsilinszky Gábor 1911-ben egy szóváltást követően sebesítették meg politikai ellenfelüket, Áchim Andrást Békéscsabán, aki később belehalt sérüléseibe.

[27] Almásy Kálmán, gróf (1902–?): diplomata, a londoni követség korábbi tisztségviselője.

[28] Nagybritanniai Szabad Magyarok Egyesülete.

[29] Váradi Aladár (1890–?): csehszlovákiai aktivista magyar újságíró. 1938-ban emigrál, majd 1945-től Magyarországon, 1947-től ismét Csehszlovákiában él. Az 1948-as kommunista hatalomátvétel után ismét Nyugatra távozik.

[30] *Levelek a szerkesztőnek* című rovat.

[31] Új Demokratikus Magyarországiért Mozgalom.

[32] A nyilatkozat szövegében.

[33] Milan Gavrilović (1882–1976): ügyvéd, diplomata, Slobodan Jovanović emigráns kormányában igazságügy-miniszter 1942-ben.

[34] A dokumentum nem pontosítja, hogy mely atrocitásokra gondolt a csehszlovák emigráns kormányzat. Elképzelhető ugyanakkor, hogy az 1939 márciusában a Honvédség kárpátaljai bevonulásakor esetlegesen előforduló túlkapásokat illették a jelzővel. A csehszlovák propaganda emellett a második világháború alatt folyamatosan sulykolta, hogy a Magyarországhoz került területeken a szlovák és ruszin nemzetiségűek nagyfokú elnyomás alatt élnek.

[35] A müncheni egyezmény záradéka értelmében a magyar kisebbség ügyét rendeznie kellett a csehszlovák és a magyar félnek: a kétoldalú tárgyalások Komáromban indultak meg 1938 októberében, azonban a nézetkülönbségek miatt azok megszakadtak. A két fél Németország és Olaszország döntőbíráskodását kérte. A 1938. november 2-án a bécsi Belvedere-palotában kihirdetett döntőbíráskodás eredményeként Magyarország 11 927 km<sup>2</sup> területet kapott Cseh-Szlovákiától, amelynek lakossága jelentős többségben magyar nemzetiségű volt.

#### **Címkék:**

: [második világháború](#) <sup>[3]</sup>

[emigráció](#) <sup>[4]</sup>

[Csehszlovákia](#) <sup>[5]</sup>

[Anglia](#) <sup>[6]</sup>

**Kiadás:** 19. évfolyam (2019) 3. szám

**Forrás webcím:** <https://www.archivnet.hu/szemelvenyek-a-zsilinszky-antal-fele-emigrans-mozgalom-tortenetebol-csehszlovak-szemmel>

#### **Hivatkozások**

[1] <https://www.archivnet.hu/szemelvenyek-a-zsilinszky-antal-fele-emigrans-mozgalom-tortenetebol-csehszlovak-szemmel>

[2] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/pallmall43.jpg>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/masodik-vilaghaboru-0>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/emigracio>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/csehszlovakia>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/anglia>